

תגובות

בשר המבוסס תאים / הרב אברהם סתיו

ברצוני להגיב על מאמרו של הרב דוד אייגנר 'בשר מבוסס תאים מרקמות עובר', שהתפרסם באמונת עתיך 136 (תשפ"ב), עמ' 68-77, ואשר בין היתר מתייחס לנייר העמדה של 'צהר' שחיברתי. אקדים ואומר שהתיאורים המדעיים של הבלסטולה והבלסטוציסט במאמרו של הרב אייגנר מאירי עיניים, ואני מודה לו על הבהירות והחדות שבהן תיאר את המציאות ואת השלכותיה. ודווקא משום כך צר לי על שלא הקפיד על מידה דומה של זהירות בניתוח הנייר של 'צהר', שבו התבארו יסודות ההיתר של בשר הנוצר מביצית מופרית, תוך היוועצות בעשרה פוסקים בכירים שחתמו על מסקנותיו.

א. מיא בעלמא

הרב אייגנר כותב:

אחד העקרונות המרכזיים שהובאו בנייר העמדה של 'צהר' הוא שעובר בתוך ארבעים הימים הראשונים נחשב כ'מיא בעלמא' ואין לו דין בשר. בפסקאות הבאות הוא עמל להוכיח כי 'אין להשוות השוואה מלאה בין בני אדם ובעלי חיים לעניין הגדרת 40 יום בדווקא, אלא הדבר תלוי בהתפתחותו של העובר'. אלא שלאמיתו של דבר המונח 'ארבעים יום' אינו נזכר כלל בנייר העמדה של 'צהר'. שם נכתב בזו הלשון:

עובר של בהמה מקבל מעמד הלכתי עצמאי רק לאחר שאיבריו התרקמו במידה מסוימת. קודם לכן אין הוא נחשב כ'ולד' לעניין דיני בכורה אלא כ'מיא בעלמא'. דהיינו הרב אייגנר הוכיח בדיוק את מה שנכתב. לא הייתי מתעכב על כך לו הייתה זו דוגמה יחידה. גם סביב הדיון ההלכתי בבשר שנוצר מביצה מנסה הרב אייגנר להציג שוב ושוב את נייר העמדה של 'צהר' כאילו הוא מחורר ומלא אי-דיוקים. וחבל, כי קריאת הדברים בעין טובה הייתה יכולה לחסוך חלקים מיותרים בדיון ולחזק את התחושה שהוא נעשה לשם שמיים.

ב. 'פירשא' או אבר מן החי?

בסעיף הבא של מאמרו אוחז הרב אייגנר את השור בקרניו ודן בשאלה אם טרום-עובר הנשטף ממעי בהמה נחשב לדבר המופרש ממנה (כמו זרע או חלב) או לבשר מבשרה. בדבריו הוא קובע שתי קביעות: (א) ביציות של פרה נחשבות בפשטות לחלק מבשרה. (ב) עובר שנמצא ברחם פרה נחשב לחלק ממנה. בעוד את הקביעה הראשונה קשה מאוד להוכיח. התפתחות המדע (וחקר תהליכי רבייה לעומקם) התרחשה (התרחשו) לאחר תקופת חז"ל. הקביעה השנייה אכן מבוססת על דברי המשנה והגמרא שעובר נותר בשחיטת אימו. אולם, כפי שהתבאר בנייר העמדה הנידון, הדבר נובע מהשתרשותו של העובר ברחם ובהיותו קשור אל אימו בחבל הטבור. אך מה בדבר שלב הביניים, שבו הביצית כבר הופרתה אך טרום השתרשה? הרב אייגנר קובע נחרצות שדינה הוא כדין עובר. לעומת זאת בנייר הנ"ל הובאו דברי הרב אשר זליג וייס:

כל עוד לא נשתרש בדפנות הרחם מסתבר שאין זה חלק מגופה ולא שייך בה עובר ירך אמו, ודומה קצת לביצית מופרית בכלי שמחוץ לגוף. כמו כן הובאו דברי הרב זלמן נחמיה גולדברג שקבע כי מדובר ב'פירשא'. בגרסה המורחבת שפורסמה ב'תחומין' אף הובאו דברי רשב"ם המבססים סברה זו. במה אם כן טובה קביעתו של הרב אייגנר, שלא הובא לה שום ביסוס או ראיה, מקביעתם של הגדולים הנ"ל?

ג. עובר ירך אמו

הרב אייגנר מציג ראיה לשיטתו מן הקביעה 'עובר ירך אמו', שנאמרה במסכת בבא קמא¹ בעניין תשלומי נזק מעובר של בהמה מזיקה, וממנה הוא מסיק כי 'העובר נחשב לחלק אינטגרלי מגופה'. אלא שעיון בדברי הראשונים שם מלמד כי עובר נחשב ירך אמו, בניגוד לביצה שאינה ירך אימה, מהטעם שוולד הפרה 'יש לו רוח חיים ועוזר לנגח'² ויש לו 'שום חיות'³. ממילא ברור שביצית מופרית בימיה הראשונים דומה יותר לביצה מאשר לעובר. ושוב יצוין כי כל הדברים הללו כבר נידונו בהרחבה בנייר העמדה הנ"ל, וחבל שיש צורך לשוב ולשנותם.

ד. חלי דיחמורתא

עוד מעיר הרב אייגנר על ההשוואה לדין 'חלי דיחמורתא', דהיינו שכבת זרע קרושה, שהגמרא קבעה שהיא בגדר 'פירשא בעלמא'. הרב אייגנר מביא את דברי ה'דרכי תשובה' שסייג את ההיתר דווקא לשכבת זרע שכבר התעכלה בגוף היחמורתא. ואולם, כפי שהובא בנייר העמדה, ה'דרכי תשובה' מסיק שלדעת רוב הפוסקים אין צורך בכך, והזרע נחשב כ'פירשא' כבר מתחילת ברייתו. עוד מביא הרב אייגנר מה'דרכי תשובה': 'שאין מדובר בהיתר אכילה אלא שלא אוסר את תערובתו, אולם הוא משמיט את טעם הדבר, והוא שה'דרכי תשובה' הציע לאסור את אכילת שכבת הזרע משום 'בל תשקצו', מה שאינו רלוונטי כלל כאשר הופכים את הביצית המופרית למאכל הראוי לעלות על שולחן מלכים.

סיכומו של דבר, רוב דברי הרב אייגנר כבר התבארו באר היטב בנייר העמדה ובמאמר ההרחבה שנדפס בעקבותיו. השאלה העיקרית שבה יש אכן מקום לדון היא אם להחשיב את הביצית המופרית הנשטפת מן הרחם כ'פירשא', או כחתיכת בשר שנתלשה. דבר זה תלוי בעיקרו בסברה, וכבר הראינו לדעת כי עמדת המתירים מבוססת לא פחות ואף יותר מן העמדה המחמירה. אך גם מי שסבור שיש מקום לדון את הדבר לחומרא, ראוי שיביא בחשבון את דעת האומרים שמכיוון שמדובר בתא מיקרוסקופי שהושלך לתערובת והשתכפל ואף שינה את צורתו המקורית (כאשר התמיין מתא גזע לתא שריר או לתא שומן), יש להתיר את המוצר הסופי גם אילו נעשה מתא שאיסורו מוסכם. ומכיוון שבשתי השאלות מצאנו פוסקים חשובים שדנו להתיר, יש כאן לכל הפחות ספק ספקא לקולא.

1. ב"ק מז ע"א.
2. ספר המכריע, סי' סה.
3. מאירי, ב"ק מז ע"א ד"ה כבר.